

Distant tədris prosesinin təşkili

Distant (məsafədən) təhsil modeli haqqında

Distant (məsafədən) təhsil modeli - tədris prosesinin elektron, telekommunikasiya, proqram-texniki vasitələr əsasında təşkil olunduğu təhsiləmə forması olub sinxron və asinxron olmaqla iki hissədən ibarətdir:

a Sinxron – bütün təhsiləmələrin eyni vaxtda təhsiləmələrlə birgə müəyyən bir virtual mühitdə, müəyyən bir vaxtda qarşılıqlı əlaqədə olması deməkdir. Təhsilin sinxron formasında hadisələr real olaraq təhsil müəssisəsi ilə təhsil əmələləri arasında canlı bağlantı ilə həyata keçirilir.

b Asinxron - distant rejimdə real vaxt, qarşılıqlı əlaqəsi olmadan distant kanallar üzərindən həyata keçirilən öyrənmədir. Yaddaşa köçürülmüş dərs materialları internet səhifəsində distant kanala yerləşdirildikdən sonra şagird verilmiş vaxt ərzində həmin materiallarla tanış olur.

Distant dərsin səmərəli qurulması üçün müəllimin bəzi prosedur bilikləmələ malik olması əhəmiyyətli hesab edilir.

Distant dərsə verilən tələbləri iki qrupa bölmək olar: ümumi və xüsusi tələblər. Ümumi tələblər təlim prinsipləri ilə ifadə olunur (həyatla əlaqə, elmilik, sistemətlilik, şüurluluq və fəallıq, əyanilik, müvafiqlik, fərdi yanaşma və s.) və kompleks şəkildə həyata keçirilir. Xüsusi tələblər isə bilavasitə dərsə bağlı tələblərdir. Onları aşağıdakı əsas qruplara bölmək

- 1 Dərsdə yüksək təhsil, inkişaf və tərbiyə səmərəsi əldə edilməlidir.
- 2 Dərsdə təlim materialının optimal məzmunu müəyyən edilməlidir.
- 3 Dərsdə səmərəli metodik variant seçilib tətbiq edilməlidir.
- 4 Dərs təşkiləti cəhətdən mütəşəkkil və çevik olmalıdır.
- 5 Dərsdə əlverişli psixoloji iqlim, müsbət emosional vəziyyət yaradılmalıdır.

İstər real mühitdə aparılan ənənəvi, istərsə də virtual mühitdə keçirilən distant dərs anlayışı didaktik metodologiyaya, pedoqoji texnologiyaya, adətən vahid məntiqi nəticəyə, eyni yaş səviyyəsi olan şagirdləər arasında aparılan təhlilə əsaslanır. Ənənəvi qaydada keçirilən dərs haqqında çox danışıqlıq və bu haqda müəllimləər kifayət qədər məlumata və təcrübəyə malikdirlər. Cari sənədin məqsədi distant dərslərdə müəllimin səmərəli dərs planlaşdırması və həyata keçirməsi haqqında istiqamət verməkdir.

Dərstdə hər bir fəaliyyət nəticə ilə ölçülür. Proqram materialı dərstdə mənimsənilməli, şagirdlər müəyyən ideyaya, mənəvi keyfiyyətlərə və zehni qabiliyyətə yiyələnəli, real nəticələrə nail olmalıdırlar. Müəllim dərsin qarşısında duran məqsəd və vəzifələrdən, şagirdlərin hazırlıq səviyyəsindən çıxış edərək öyrənilən materialın həcmi, çətinlik dərəcəsini, başlıca məsələlərini, fənlərarası əlaqə imkanlarını müəyyənləşdirməlidir. Dərsin məqsəd və məzmununa, şagirdlərin dərk etmə imkanlarına uyğun olaraq müvafiq metod və vasitələr kompleksini müəyyənləşdirilməlidir. Dərs təşkilati mütəşəkkilliyi ilə seçilməlidir: vaxtında başlanmalı, yüksək intizama əsaslanmalı, optimal tempdə olmalı, intensiv qurulmalıdır (yəni az vaxtda yüksək nəticə əldə edilməlidir). Dərs zamanı vəziyyətdən asılı olaraq, müəllim dərsin məzmununda, quruluşunda, vaxt bölgüsündə çevik dəyişikliklər aparmalıdır. Dərstdə əlverişli psixoloji mühit, müsbət emosional vəziyyət yaradılmalıdır.

Bütün yuxarıda qeyd olunan tələblər nəzərə alınaraq distant dərs aşağıdakı ardıcılıqla planlaşdırıla bilər:

Müəllim:

1 Dərsin məqsədini müəyyən edir.

Məsələn: Yeni materiallarla tanışlıq dərsi, öyrənilmiş mövzunun möhkəmləndirilməsi dərsi, bilik və bacarıqların tətbiqi dərsi, biliklərin sistemləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi dərsi və ya bilik və bacarıqların yoxlanması və korreksiyası dərsi.

2 Dərsin strukturunu müəyyən edir.

Məsələn:

a) Yeni materiallarla tanışlıq dərsi.

Bu dərslərin strukturunu öyrədici məqsəd daşıyır. Anlayışın verilməsi, öyrənilən obyektin xassələrinin təyini, təriflərin verilməsi, alqoritm və s.

b) Öyrənilmiş mövzunun möhkəmləndirilməsi dərsi.

Bu dərslərin əsas məqsədi bacarıqların formalaşdırılmasıdır. Öyrənilənlərin həyata keçirilməsi və onun standart şərtlər daxilində tətbiqi. Əldə edilmiş biliklərin ilkin istifadəsi, yeni və ya dəyişdirilən şəraitdə bacarıqlarının formalaşması məqsədi ilə onun əsas tətbiqi.

c) Bilik və bacarıqların tətbiqi dərsi.

Bu dərs digər əsas keçidlərə ayrılır: tələb olunan bilik və bacarıqların həyata keçirilməsi və korreksiyası, bilik və bacarıqların təhlili və istifadəsi yolları, tələb olunan avadanlıqların seçilməsi, tapşırıqların müstəqil həlli, vəzifələrin səmərəli yerinə yetirilməsi yolları, tapşırıqların həlli prosesində daxili nəzarət və özünənəzarət.

d) Biliklərin sistemləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi dərsi.

Bu dərs əsasən vacib anlayışlar, qaydalar və qanunauyğunlaqları müəyyənləşdirilməyə və onlar arasındakı əlaqənin öyrənilməyə əşılınmasına yönəlir.

e) Bilik və bacarıqların yoxlanması və korreksiyası dərsi.

Bu hər dərs aparılır. Lakin bir neçə mövzunun tədrisindən sonra müəllim xüsusi yoxlama və ya korreksiya dərslər apararaq öyrənilən bilik və bacarıqların səviyyəsini yoxlayır. Bu yoxlama əsasında müəllim tədris prosesinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində müəyyən qərar qəbul edir. Belə dərstdə bilik və bacarıqların formalaşması anlama səviyyəsindən onların konstruktiv tətbiqi səviyyəsinə qədər yüksəlir.

Distant dərslərdə müəllimin diqqət etməli əsas məqamlar aşağıdakılar ola bilər:

Qeyd: Virtual Məktəb platformasının Microsoft Teams proqramı həm müəllimə, həm də şagirdə ənənəvi dərstdən fərqli olaraq distant dərslərə bir çox imkanlar verir. Belə ki, dərslərin həyata keçirilməsində müəllim dərslərin məqsədindən asılı olaraq dərslərin mərhələlərinin ardıcılığını və vaxtı özü müəyyən edə bilər. Cədvəldə verilmiş dərslərin mərhələləri **şərti olaraq** aşağıdakı ardıcılıqla sıralanmışdır. Müəllim dərslərin məqsədindən asılı olaraq bu mərhələlərdən bir neçəsini münasib bildiyi ardıcılıqla keçirə bilər. Cədvəldə əks olunmayan hər hansı bir mərhələ də müəllim tərəfindən müəyyən olunub dərslərin gedişində əlavə oluna bilər.

Dərslərin mərhələləri	Müddət	Təsviri	Fəaliyyət	İstifadə oluna bilən alətlər	Qeyd
Ev tapşırığı	-	Müəllim tərəfindən şagirdə (öyrənənə) dərstdən sonra müstəqil şəkildə həll etmək və öyrənilən mövzunun (materialın) mənimsənilməsi üçün verilən tapşırıq.	Ev tapşırığı iki mərhələdə aparılır: 1. Dərslərin əvvəlində, 2. Dərslərin sonunda	MS Forms Flipgrid	1. Dərslərin əvvəlində - keçmiş dərslərdə öyrənilən mövzunun (materialın) mənimsənilməsinə yoxlamaq məqsədilə, 2. Dərslərin sonunda - keçirilmiş mövzunun (materialın) mənimsənilməsinə möhkəmləndirmək üçün şagirdin evdə müstəqil şəkildə yerinə yetirməsi məqsədilə ev tapşırıqlarının yoxlanılması dərstdən sonra müəllim tərəfindən oflayn (asinxron) olaraq aparılır. Bu mərhələdə şagirdin iştirakı vacib deyil. Nəticələr şagirdlərlə distant dərslərin qiymətləndirmə mərhələsində müzakirə olunur, təhlil edilir.
Motivasiya	2-3 dəq.	Motivasiya təlim prosesini hərəkətə gətirən və şagirdlərin idrak fəallığına təkan verən bir prosesdir.	Bütün dərslər müəyyən bir məqsəd üzərində qurulur. Bütövlükdə dərslərin prosesi bu məqsədə nail olmağa xidmət edir. Beləliklə, motivasiya mərhələsi şagirdlərin məqsədə doğru idrak fəallığına təkan verən atılmış ilk addımdır.	MS OneNote Freehand Cacoo Mural Videoscribe	Motivasiya qurarkən müxtəlif üsullardan istifadə etmək olar. Məsələn, kiçik bir hadisəni nağıl etmək, şəkillər göstərmək, video sənədlər nümayiş etdirmək, hər hansı bir anlayışla bağlı suallar vermək və s. Lakin hansı üsuldən istifadə edilməsindən asılı olmayaraq, motivasiya şagirdləri düşünməyə təhrik etməli, onların idrak fəallığının artırılmasına səbəb olmalıdır. Bu mərhələdə mövzu haqqında ilkin biliklər müəyyənləşdirilməlidir.
Yeni dərslə tanışlıq	5 dəq.	Yeni dərslərin öyrənilməsində təkrarın və əsas biliklərin aktuallığı arasında əlaqə yaradılır.	Bu dərslər öyrədici məqsəd daşıyır. Anlayışın verilməsi, öyrənilən obyektin xassələrinin təyini, təriflərin verilməsi, alqoritm və s.	MS OneNote MS PowerPoint online Prezi Google Slides Keynote SlideDog	Öyrənilən dərslərin ilkin məqsədlərinin möhkəmləndirilməsi və onlar arasında əlaqələr müəyyən edilir.

Dərsin mərhələləri	Müddət	Təsviri	Fəaliyyət	İstifadə oluna bilən alətlər	Qeyd
Tədqiqatın aparılması	10-15 dəq.	Qoyulmuş problemin həlli istiqamətində şagirdlər araşdırma, tədqiqat aparmağa yönləndirilir.	Qoyulmuş problemlər araşdırma, təhlil etmə və müzakirələr nəticəsində şagirdlər tərəfindən həll olunur.	MS OneNote MS PowerPoint online Prezi Videoscribe Google Slides MS Word online MS Excel online MS Publisher və s.	Bu fəaliyyətin sonunda şagirdlərin qrup və ya cütlərlə aldığı nəticələr müqayisə edilərək birgə qərar verilir və təqdim olunur. Bu mərhələ dərsin məqsədinə uyğun olaraq həm onlayn (sinxron), həm də oflayn (asinxron) keçirilə bilər.
Məlumat mübadiləsi	5-10 dəq.	Bu mərhələdə şagirdlərin yeni mövzu üzrə bilik və bacarıqların yoxlanması və korreksiyası yoxlanıla bilər.	<ol style="list-style-type: none"> Şagirdlərin biliklərinin verilmə materiala uyğunluğunun və onların obyekt və hadisələrin ilkin xarici əlaqələrini açma bacarıqlarının yoxlanılması Şagirdlərin əsas anlayışlar, qayda və qanunların mahiyyəti haqqında bilikləri üzrə izah etmə, öz fikirlərini əsaslandırma və nümunə gətirmə bacarıqlarının yoxlanılması Şagirdlərin standart şəraitdə müstəqil olaraq biliklərini tətbiq etmə bacarıqlarının yoxlanması Şagirdlərin dəyişdirilmiş, qeyri standart şəraitdə müstəqil olaraq biliklərini tətbiq etmə bacarıqlarının yoxlanması 	MS OneNote MS PowerPoint online Prezi Sketch Planner5d Google Slides MS Word online MS Excel online MS Publisher və s.	Bu mərhələ dərsin məqsədinə uyğun olaraq həm onlayn (sinxron), həm də oflayn (asinxron) keçirilə bilər.
Müzakirə və ümumiləşdirmə	5-10 dəq.	Informasiyanın müzakirəsi, sistemləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi dərsin əsasən vacib anlayışları, qaydaları və qanunauyğunlaqlarını müəyyənləşdirməyə və bunlar arasındakı əlaqənin öyrənmələrə əşilanmasına yönəldilir	<p>Bu mərhələdə</p> <ol style="list-style-type: none"> Əsas hadisələrin, faktların təkrarı və təhlili Əsas anlayışların müzakirəsi, ümumiləşdirilməsi və sistemləşdirilməsi, yeni biliklərin mənimsənilməsi, onların yeni faktların izahı və praktik tapşırıqların həllində tətbiqi Aparıcı ideya və əsas nəzəriyyələr əsasında biliklərin sistemləşdirilməsinin mənimsənilməsi aparılır. 	Lucidchart Video.edu.az Quizlet Phet sims Kahoot! MS Word online MS PowerPoint online MS Sway	Bu mərhələ müəllimin rəhbərliyi ilə onlayn (sinxron) aparılır.
Qiymətləndirmə	3-5 dəq.	Dərsdə hər bir fəaliyyət nəticə ilə ölçülür və qiymətləndirilir.	Dərsin hər hansı mərhələsində bütün şagirdlərin bilik, bacarıq və vərdişlərin hansı səviyyədə mənimsənilməsi müxtəlif distant qiymətləndirmə alətləri ilə yoxlanılır. Müxtəlif üsullu məsələ, tapşırıq və çalışmaların həll edilməsi, yerinə yetirilməsi istiqamətində aparılan fəaliyyət zamanı şagirdlərin öyrənmələri təmin edilir.	Quizizz Kahoot! Schoology quiz Socrative MS Forms Turnitin	Qiymətləndirmə nəticələri izah edilir, şagird işlərinə rəy bildirilir, nəticələr təhlil olunur.

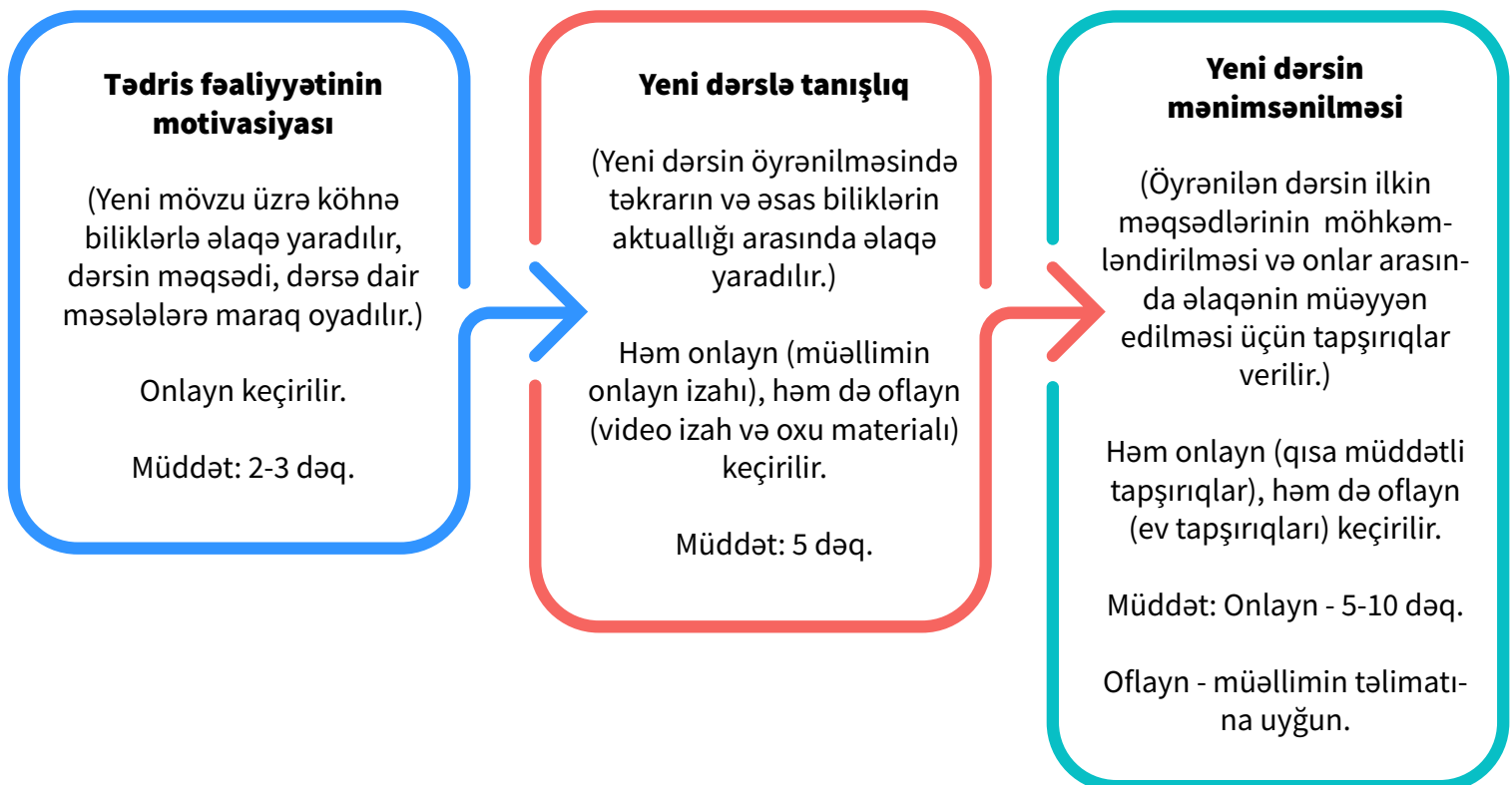
Nümunə olaraq bir necə distant dərş modeli təqdim olunur. Bu dərş modellərində müəllim məqsədə uyğun olaraq vaxt və ardıcılığı dəyişə bilər. Bundan əlavə onun aşağıdakı məqamlara diqqət etməsi tövsiyə olunur.

- 1 Motivasiya:** Bu, bütün distant tədris prosesini əhatə edən vacib komponentdir. Əsas odur ki, şagirdlər üçün aydın bir məqsəd qoyulsun və öyrənilən materiallar (yeni informasiya, tapşırıqlar və s.) şagirdlərin hazırlıq səviyyəsinə uyğun olsun. Əks halda motivasiya faydasız olacaqdır.
- 2 Təlimat və qaydalar:** Şagirdlər üçün qaydalar müəyyənləşdirin və tapşırıqları necə yerinə yetirməyi ətraflı izah edin.
- 3 Məlumat:** İnformasiyanı hissələrlə, ardıcıl paylaşın. Şagirdlərə izləmək, mənimsəmək və verilən tapşırıqları asan yerinə yetirməyə imkan verə bilən bir struktur (quruluş) yaradın.
- 4 Qiymətləndirmə. Mövzuya dair bilikləri formativ olaraq qiymətləndirin:** bu, müxtəlif qiymətləndirmə vasitələri ilə həyata keçirilə bilər (qapalı və açıq tipli suallar, ev tapşırıqları və s.).
- 5 Kommunikasiya (ünsiyyət) və məsləhət:** Distant dərş zamanı şagirdlərinizlə qarşılıqlı əlaqə sistemini qurun.

Dərş modelləri:

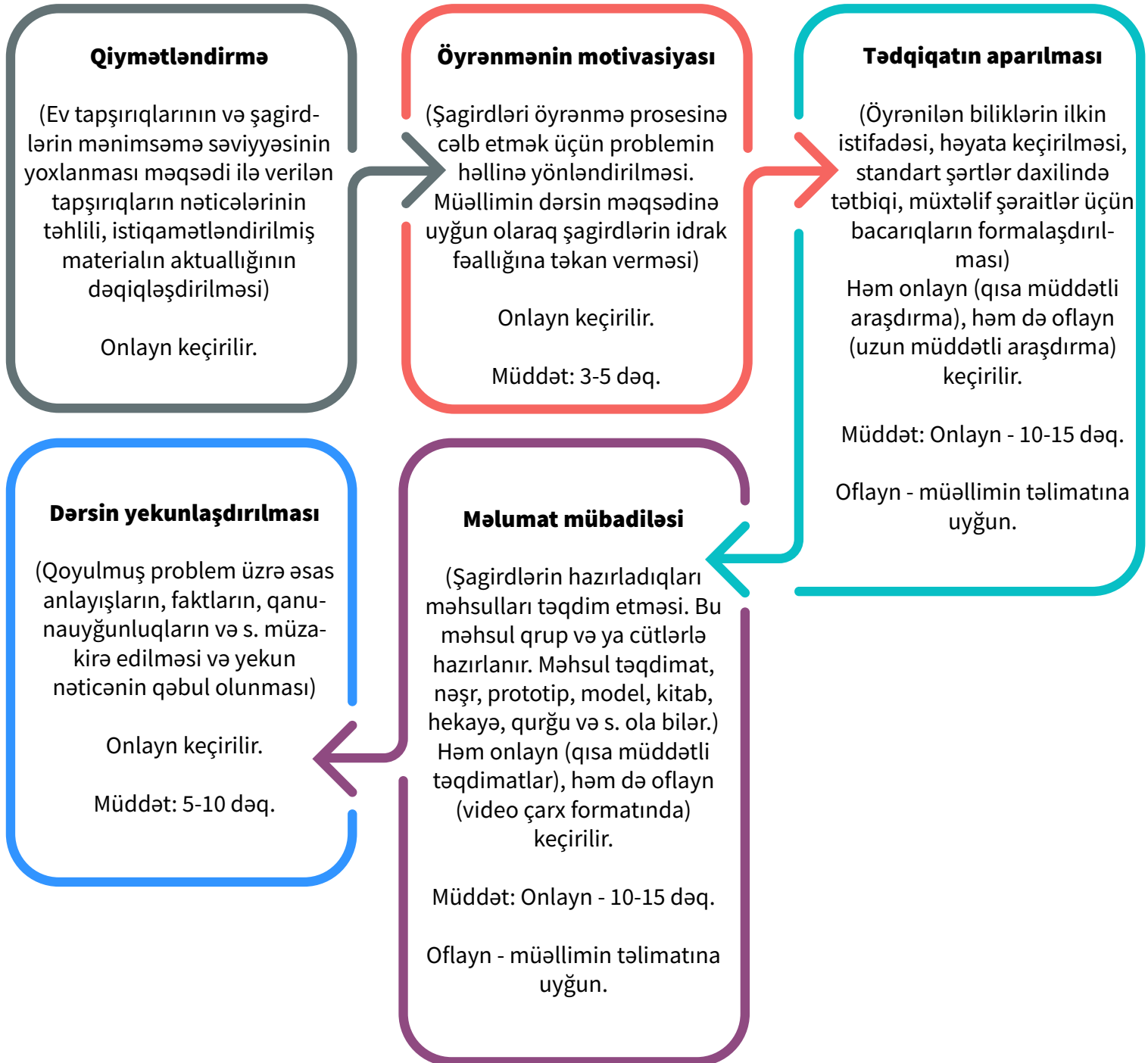
I model: Yeni materiallarla tanışlıq dərşi

Bu dərşlər öyrədici məqsəd daşıyır. Yeni anlayışların verilməsi, öyrənilən obyektin xassələrinin təyini, mövzu üzrə yeni qanunlar, faktlar, qanunauyğunluqlar, təriflərin verilməsi, alqoritm və s. Bu dərşin mərhələləri aşağıdakı kimi planlaşdırıla bilər:

II model: Öyrənilmiş mövzunun möhkəmləndirilməsi dərsi

Bu dərslərin əsas məqsədi bacarıqların formalaşdırılmasıdır. Bu tip dərslər aşağıdakı kimi planlaşdırıla bilər:

Qeyd: Qiymətləndirmə dərslərində həyata keçirilir. Bu mərhələ dərslərin əvvəlində ev tapşırıqlarının müzakirəsi ilə başlaya, öyrənilmiş mövzunun möhkəmləndirilməsi üçün mənimsəmənin ölçülməsi və dəyərləndirilməsi ilə yekunlaşdırılır.

III model: Biliklərin sistemləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi dərsi

Biliklərin sistemləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi dərsi əsasən vacib anlayışlar, qaydalar və qanunauyğunlaqları müəyyənləşdirməyə və bunlar arasındakı əlaqənin öyrənilməyə əşlanmasına yönəlib. Biliklərin sistemləşdirilməsi və ümumiləşdirilməsi prosesi belə bir ardıcılığa əsaslanır: qavrama, onun əks konsepsiyasının formalaşmasında müəyyən faktların ümumiləşdirilməsi, onların kateqoriya və sistemləri, onlardan daha mürəkkəb biliklərin mənimsənilməsi: nəticədə öyrənilmiş əsas nəzəriyyə və ideyaların sahibinə çevrilmək. Bu tip dərslər aşağıdakı kimi planlaşdırıla bilər:

Yuxarıda distant dərslərinin modelləri təqdim edildi. Bu tip dərsləri həyata keçirmək üçün müəllim distant dərslər qurmaq üzrə yüksək bilik və bacarıqlara malik olmalıdır.

Aşağıda bütün müəllimlərin həyata keçirə biləcəyi sadə distant dərslər nümunələri təqdim olunur. Bu distant dərslər nümunələri hər bir müəllimə istənilən mövzunu sadə bir distant dərslər modeli üzərindən qurmağa şərait yaradacaq. Bu dərslər modellərinin hamısı Virtual Məktəb platformasının Microsoft Teams proqramında həyata keçirilir.

Hər bir fənn üzrə dərslər nümunəsi ilk olaraq pandemiya əvvəl tədrisin ənənəvi qaydada (tədris planlarına uyğun) keçirildiyi dərslər nümunələrinin (müəllim üçün metodik vəsaitdən) təqdim edilməsi ilə başlayır. Bu dərslər nümunələrini təqdim etməkdə məqsəd müəllimin bütün təcrübəsi boyu alışdığı tədris prosesi üzərindən yeni təklif olunan hər iki modelin adaptasiyasını həyata keçirməkdir. Ənənəvi qaydada keçirilmiş dərslər nümunələri Təhsil İnstitutunun təklif etdiyi distant model üzrə metodiki göstərişlərlə izah olunaraq təqdim edilir. Əlavə olaraq diaqnostik qiymətləndirmə üzrə metodiki göstərişlər hər iki modelin necə planlaşdırılması ilə bağlı müəllimə istiqamət verir, KSQ-lərin keçirilməsi üzrə metodiki göstərişlər isə müəllimə şagirdlərin təlim nəticələrini təklif olunan model üzrə təhlil etmək, ölçmək imkanı yaradır.

Qeyd: Bir neçə fənn üzrə nümunə dərslər sənədə əlavə edilir. Virtual Məktəb platformasının Microsoft Teams proqramının imkanları haqqında daha geniş məlumatları qeyd olunan linkə keçid etməklə Təhsil Sisteminin İnformasiyalaşdırılması İdarəsinin youtube.com kanalından əldə etmək olar.

